

Om skolebibliotekets vidunderlige verden

Forfatter: Mariann Løkse

En av de viktigste oppgavene et skolebibliotek kan ta på seg er å inspirere til gode leseferdigheter blant elevene.

Sånn, nå har jeg sagt det. Har du allerede avskrevet meg som gammeldags og konservativ kan du godt stoppe å lese nå. Har du tid til å lese videre skal jeg forklare hvorfor jeg sier noe så innlysende og lite revolusjonerende.

Selv møter jeg elevene idet de vandrer noe forvirret inn på Universitetsbiblioteket for første gang. De kommer til oss opplyste og interesserte og med større eller mindre grad av kompetanse på livet som lærende individ. De færreste kjenner kanskje til begrepet informasjonskompetanse (logisk nok), men mange kan en god del om det å nyttiggjøre seg bibliotekenes tjenester. De er vant til å søke etter litteratur på nett og de aller fleste synes det går helt greit å søke i bibliotekatalogen, selv om Google er førstevalget.

Strever med å velge riktig

Det de strever med er blant annet å ta inn over seg den enorme mengden litteratur de har tilgang til og de strever ikke minst med å vite hva som skiller god litteratur fra annen informasjon. De strever med å bygge opp tekstene sine etter akademiske normer og med å forstå hvordan de skal bygge en tekst på andres tanker og ideer uten å miste sin egen stemme.

Noen blir helt overveldet av mengden litteratur som skal leses i løpet av en gitt periode fordi de mangler mengdetrening på lesefronten. De har ikke lært seg forskjellen på dybdelesing og den mer overflatiske lesinga der man sørger for å få med seg innholdet, men ikke nødvendigvis alle detaljene. Begge deler er viktige. Hovedpoenget er å vite når man skal bruke den ene eller den andre teknikken. Det er på grunnlag av disse observasjonene jeg tar meg den frihet å mene noe om skolebibliotekene våre.

Finne sin plass

Et skolebibliotek har, i motsetning til et folkebibliotek, den vanskelige oppgaven å skulle finne sin plass i skolehierarkiet mellom ledelse, lærere og elever. Dette er ingen liten utfordring og deles av alle bibliotek som er tilknyttet undervisningsinstitusjoner. Hvordan være litt på siden og samtidig integrert? Hvordan være utenfor de fleste timeplaner og samtidig en naturlig del av alle fag? Som regel finnes det dessuten bare en skolebibliotekar blant skolens ansatte. Det blir dermed en formidabel jobb å

skulle nå ut med det glade bibliotekbudskap til elever og lærere i utstrakt grad.

Hva skal være skolebibliotekets hovedoppgaver framover når det å finne fram til fagstoff og annen litteratur som regel bare innebærer noen tastetrykk? Jeg lar meg ofte friste til å trekke inn folkeeventyrene når jeg skal illustrere dette. Tenk på hvordan Askeladden gikk langs stien og tok med seg det han fant, blant annet en død skjærunge og en utgått skosåle. Det som berget ham var ikke nødvendigvis at han hadde funnet disse tingene, men den måten han brukte dem på da han skulle målbinde prinsessa. Det er ikke hva du finner som er avgjørende, men hvordan du bruker det du finner. Dette kan man overføre til dagens informasjonssamfunn også.

Informasjonseksperter

De som jobber i skolebibliotek bør se på seg selv som informasjonseksperter. De bør søke å øke elevenes forståelse av hvordan informasjon skapes og distribueres i samfunnet. Elevene bør få hjelp til å oppøve kritisk tenkning, ikke bare for å kunne velge riktige informasjonskilder, men også for å kunne forstå hva som ligger bak en tekst. De må kunne skille ut pseudovitenskap, usann informasjon forkledd som forskning, fra reell forskning. Og de skal vite at store nettaktører som Google filtrerer resultatlista på grunnlag av tidligere søk og hva dette har å si for den som ønsker en balansert og nøytral treffliste. Begge disse eksemplene viser viktigheten av kunnskap om kildekritikk.

Hensikten er å gjøre elevene bevisst på hvor de henter informasjon, hvorfor de velger enkelte kilder og ikke andre, og hvordan de bruker informasjonen de har funnet. Det handler om gjøre elevene i stand til å møte utfordringer i videre utdanning og i yrkesliv på en god måte. "Knowing what to do when you don't know what to do!"¹ er en god måte å beskrive egenskaper som i økende grad anses som nyttig i dag.

Om å forstå

Lesing og tekstforståelse nevnes imidlertid ikke så ofte når man snakker om informasjonskompetanse. Dette skyldes antakelig at vi som bruker dette begrepet gjerne tar det som en selvsagt ingrediens i enhver utdanning. Dette selve grunnmuren for å tilegne seg teoretisk kunnskap. Ingen lesing, ingen informasjonskompetanse, spør du meg! Dette innebærer ikke bare å kunne lese en tekst tilpasset det nivået du befinner deg på, men også å forstå teksten og kunne gjengi hovedpoengene med egne ord. Kan eleven,

¹ Whitworth, A. (2009). *Information obesity*. Oxford: Chandos Publishing. (s.168.)

etter å ha lest en tekst gjøre rede for innholdet med 3-4 setninger? Kan eleven gjengi innholdet i en tekst i en enkelt Twitter-melding?

Det er slike ting skolebibliotekaren skal ta med seg inn i klasserommene og inn på lærerværelset. Sammen med lærerne (og ikke bare norsklæreren) skal de bevisstgjøre barnas forhold til informasjon. Det betyr å hele tiden vektlegge ikke bare viktigheten av å lese eller alltid oppgi kildene man bruker, men også hvorfor. Det handler om å lære noe, og deretter formidle det du har lært. Det handler om å ikke bare bruke Wikipedia som kilde, men også å kunne skape eller redigere Wikipedia-artikler. Det handler om å forstå hvordan man skal omdanne informasjon til kunnskap (og omvendt).

Jeg tenkte opprinnelig å begynne denne teksten med en beskrivelse av hvordan jeg som ung trådte inn i skolebiblioteket som om det var et slott fullt av skatter. Så overvældet var jeg av alt det fantastiske jeg nå fikk tilgang til at jeg nesten ikke klarte å velge hvilke bøker jeg skule låne. Jeg løste det på enklest mulig vis, ved å starte på A. (Da jeg kom til F ga jeg opp den alfabetiske tilnæringsmåten, etter å ha fått en overdose Fønhus.) Kort fortalt var det en magisk verden som jeg omfavnet med hele meg.

Uendelig tilgang

Barns tilgang på lesestoff i dag er nærmest uendelig. Konseptet skolebibliotek betyr antakelig noe helt annet for dem enn det gjorde for meg en gang på 70-tallet. Barn lar seg kanskje ikke lenger imponere over mulighetene et skolebibliotek gir som portal til all verdens kunnskap og fiktive verdener. En rask henvendelse til en håndfull unge mennesker ga slett ikke noe lovende svar. "Vet ikke hvorfor det er der" var et av utsagnene. "Vi får ikke låne en ny bok før vi har skrevet en bokanmeldelse av den forrige" var et annet utsagn, riktignok fra en barneskoleelev. Om noe er med på å drepe leseleden hos barn er det nettopp slike krav. Dersom dette er representativt har vi mye arbeid foran oss om vi skal reetablere skolebiblioteket som viktig læringsarena for våre barn.

Når jeg likevel tror skolebiblioteket har en unik rolle å spille også i dagens skole kommer det av at all verdens kunnskap fortsatt må leses og tolkes for å kunne bidra til læring. Å forstå, organisere og mestre informasjonsmengden vi omgir oss med er dermed ferdigheter som er gull verdt. Magien er der fortsatt. Det vi må gjøre er å løfte skolebibliotekets skatter ut til både lærere og elever.